

Hedonizm epikurejski

Słownik wyrazów obcy mówi, że hedonizm to „doktryna etyczna sformułowana przez Arystypa z Cyreny, uznająca rozkosz za najwyższe dobro, jedyny cel i naczelną motyw wszelkich działań, także postawa życiowa oparta na tej doktrynie”. Epikur nieco złagodził i ograniczył zasadę hedonistyczną, albowiem w swojej filozofii zdecydował się na wycofanie ze stanowiska postulującego zdobycie każdej przyjemności do jedynie kilku wybranych .

Hedonizm zwykle dzieli się na hedonizm bezpośredni i hedonizm pośredni. Hedonizm bezpośredni (cyrenaizm) został zaproponowany przez Arystypa. Zakładał on przede wszystkim przyjemność cielesną, ponieważ w gruncie rzeczy przyjemności umysłowe i duchowe także do cielesnych się sprowadzają . Warto jednak zauważyć, że w cyrenaizmie przyjemność jest stanem ulotnym, chwilowym, trwającym tak długo, jak działa bodziec. Wynika więc z tego, że najważniejsza i kluczowa ma być przyjemność teraźniejsza, bo wyłącznie ona jest realna, a o przyjemności warto zabiegać. Bowiem „tylko teraźniejszość do nas należy, a nie to, co już się dokonało, ani to, czego dopiero oczekujemy; pierwsze bowiem już się skończyło, a drugim nawet nie wiadomo czy nastąpi” .

Hedonizm bezpośredni (epikureizm) stawał nieco w opozycji do myśli Arystypa. Epikur stał bowiem na bardziej zrównoważonym stanowisku, twierdząc, że zanim skorzysta się z jakiejś przyjemności należy rozważyć, czy suma ewentualnego cierpienia, które będzie związane z osiągnięciem tej przyjemności, nie będzie większa od niej samej.

Zanim jednak poddamy dokładniejszej analizie hedonizm epikurejski, należy krótko przybliżyć postać samego Epikura. Epikur był greckim filozofem, żyjącym w latach 341-270 p.n.e. Urodził się na wyspie Samos. Jest on klasyfikowany do tzw. drugiej fazy greckiej filozofii klasycznej. W swoich badaniach zajmował się zagadnieniami filozofii życia. Epikur dzielił filozofię na trzy części: fizykę zajmującą się teorią przyrody, etykę

JAKUB JANIĄK

CONTENT SCRIPTO

<https://content-scripto.pl/>

kontakt@content-scripto.pl

504 115 224

zajmującą się poznawaniem istoty szczęścia oraz kanonikę zajmującą się teorią poznania. Był on założycielem szkoły epikurejskiej, gdzie przyjmował również kobiety i niewolników. Wychował wielu uczniów, którzy przez kolejne lata głosili jego tezy i twierdzenia. Byli nimi m.in. Hermarchus, Leonteus, Colotes czy Metrodorus z Lampsakos.

Epikur stworzył tzw. rachunek przyjemności, które następnie usystematyzował według wartości. Za najważniejszą i najbardziej wartościową przyjemność uważał tę, która nie wymagała wysiłku oraz nie wiązała się z przykrymi następstwami. Podział przyjemności zaproponowany przez Epikura był następujący:

1. Radość samego życia – w filozofii epikurejskiej uważana za podstawową przyjemność. Epikur uważał, iż człowiek mógłby odczuwać przyjemność z samego faktu istnienia, gdyby tylko odciąć go od wszelkich bodźców zewnętrznych.
2. Inne przyjemności bierne – przyjemności, które nie wymagają świadomego wysiłku. Epikur zaliczał do tej grupy m.in. przyjaźń, empatię i współodczuwanie radości życia innych istot na ziemi.
3. Przyjemności czynne – przyjemności, które nieraz wiązały się z przykrymi konsekwencjami, a ich osiągnięcie wymaga mnóstwo wysiłku. Przyjemności czynne dzieli się zwykle na dwie dodatkowe grupy – przyjemności duchowe (czytanie, fascynacja sztuką) oraz przyjemności cielesne (przede wszystkim jedzenie i seks). Różnica między nimi jest przede wszystkim taka, iż przyjemności duchowe z zasady nie wiążą się z żadnymi negatywnymi konsekwencjami, a takowe mogą występować przy odczuwaniu przyjemności cielesnych.

Osiągnięcie przyjemności czynnych w ujęciu epikurejczyków nie było proste, Aby to zrobić, należało rozwijać w sobie cnotę panowania nad swoimi potrzebami. Epikur w tym względzie znacznie odbiegał od myśli Arystotelesa, który uważał potrzebę za wartość samą w sobie. W hedonizmie pośrednim przyjmuje się natomiast, iż jest ona jedynie narzędziem do osiągnięcia maksymalnej przyjemności przy minimalnym cierpieniu.

Epikur dzielił potrzeby na trzy główne rodzaje:

– potrzeby fizyczne wynikające z potrzeby utrzymania życia – zaliczał do nich przede wszystkim pragnienie i głód. Potrzeby te musi zaspokajać każdy człowiek, albowiem są to jedne z podstawowych elementów sztuki przetrwania. Filozof zwracał jednak uwagę,

Zaprezentowany tekst stanowi element portfolio i jest objęty majątkowymi prawami autorskimi.

Kopiowanie i rozpowszechnianie jest zabronione.

JAKUB JANIĄK

CONTENT SCRIPTO

<https://content-scripto.pl/>

kontakt@content-scripto.pl

504 115 224

że trzeba przy tym zachować ostrożność i unikać przejedzenia. „Moi miłośnicy znajdują przyjemność w prostych, niewyszukanych potrawach i napojach, ale też wstrzymują się od jedzenia i picia, dopóki nie czują potrzeby, sen mają słodszy niż ludzie nietrudzeni i ani z niechęcią nie budzą się ze snu, ani dla snu nie zaniedbują swoich obowiązków” .

– potrzeby fizyczne nie wynikające z konieczności utrzymania życia – Epikur uważał, że do tej grupy należą potrzeby, których należy się wystrzegać. Narażają one bowiem na cierpienie, często niewspółmierne do jakości przyjemności. Filozof twierdził, że takimi potrzebami są m.in. chciwość, żądza władzy czy pożądlivość seksualna. „Moje ciało bardzo się cieszy żyjąc o chlebie i wodzie, a pluję na przyjemności zbytkowne. A czynię to nie tyle ze względu na nie same, ile raczej z powodu przykrości, które one za sobą pociągają” .

– potrzeby duchowe – Epikur wypowiadał się o tej grupie potrzeb w dość ostrożny sposób. Z jednej strony uważał, iż należy je realizować, jeśli tylko istnieją doskonałe warunki do ich zaspokojenia. Zauważał przy tym, iż nie są to potrzeby konieczne do życia, więc czasami należy je też wytłumić w sytuacji, kiedy osiągnięcie ich wiązałoby się z trudem i cierpieniem. Filozof zaliczał do tej grupy takie potrzeby jak: żądza wiedzy, ciekawość czy potrzebę miłości.

Podsumowując rodzaje epikurejskich potrzeb można dojść do wniosku, iż podstawa życia szczęśliwego, sprowadza się do zaspokajania potrzeb pierwszego rodzaju, ponieważ „przyzwyczajenie do życia prostego i mało kosztownego zapewnia dobre zdrowie i uaktywnia wobec różnych potrzeb życiowych (...) wreszcie czyni nas ono nieustraszonymi wobec igraszek losu” .

Filozof uważał również, że odczuwanie przez człowieka naturalnej radości życia może być zakłócanie przez różnego rodzaju lęki. To właśnie one mają powodować, że jednostka ludzka nie jest w stanie w pełni cieszyć się swoim istnieniem. Epikur wyróżniał cztery takie lęki: strach przed śmiercią, lęk przed gniewem bogów, lęk przed cierpieniem, obawa przed niemożnością osiągnięcia szczęścia.

Bibliografia:

Laertios D., *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, Warszawa 1984, s. 113-114.

Reale G., *Historia filozofii starożytnej*, T. 3, s. 425.

Słownik wyrazów obcych, Red. Kamińska-Szmaj I., Wrocław 2002, hasło: *hedonizm*.

Wieczorek M., *Krytyka hedonizmu na przykładzie myśli Arystypa i Epikura*, Katowice 2015, s. 25.